

B E N V I N G U T S

Vista aèria del jaciment Puig Castellar

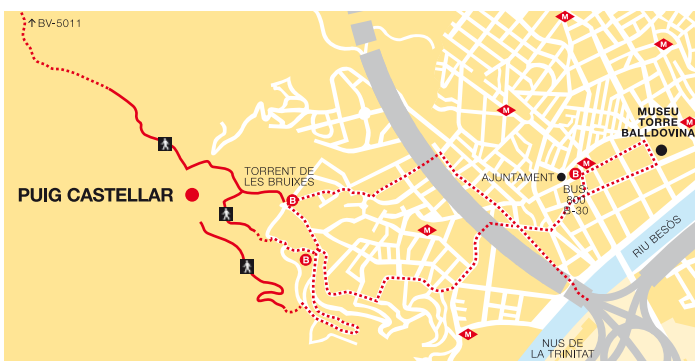
L A H I S T Ò R I A

El poblat ibèric Puig Castellar està situat al parc de la Serralada de Marina, a la part alta del turó del Pollo, de 303 m d'alçada, amb una superfície que deu superar lleugerament els 4.000 m². Les magnífiques condicions defensives i de control del territori fan pensar que devia ser un poblat important. Aquest emplaçament li permetia la visió i la comunicació amb els assentaments propers, ja que controlava un tram important de la línia de costa, la desembocadura del Besòs, el pla de Barcelona i el pas cap a l'interior, cap al Vallès. Fou ocupat des del segle VI aC fins a l'inici del segle II aC i pertanyia al poble dels laietans, el qual habitava el territori que s'estenia aproximadament des del riu Llobregat fins a la Tordera i cap a l'interior per la vall del Llobregat i el Vallès. Al voltant del poblat, però a la zona

de plana, hi havia altres assentaments que hi estarien vinculats, entre els quals destaquen l'assentament rural de can Calvet i les sitges del carrer d'Extremadura, una zona, potser comunitària, on es devia emmagatzemar l'excés de cereal que segurament s'utilitzava per comerciar amb els grecs, cartaginesos o romans. El paisatge natural era molt diferent del que avui coneixem: la desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari, i possiblement la major part de la costa era zona d'aiguamolls. La vegetació de la serralada litoral estava formada bàsicament per boscos d'alzines amb presència de roures i pins, amb un sotabosc de grans arbustos. La fauna comprenia espècies avui desaparegudes com el cérvol, el llop o el porc senglar. L'activitat econòmica més important era l'agricultura, i també practicaven la caça, la ramaderia i la pesca com a activitats complementàries. L'organització urbana del poblat ens indica que els seus pobladors pertanyien a

una societat complexa i organitzada. L'estructura urbanística s'adapta a les característiques del terreny i les cases s'aixequen en terrasses que salven el desnivell. Tots els habitatges de les zones N i NO tenen una primera fase de construcció de finals del segle V i inicis del s. IV aC, eren de forma rectangular i disposaven d'una llar de foc. S'han trobat objectes que ens demostren els usos i les funcions dels espais i les activitats que s'hi realitzaven, com són l'emmagatzematge, el tissatge, la mòlta de gra o la metal·lúrgia. Els habitants de la darrera fase d'ocupació del poblat hi deixaren gran nombre d'objectes de valor, sobretot metàl·lics, com ara el capfoguer, beines, ganivets, fibules, eines agrícoles i, fins i tot, un tresor de dracmes de plata d'Empúries. Aquest fet fa pensar en un abandonament sobtat del poblat, a finals del segle III o inicis del s. II aC, possiblement vinculat als esdeveniments de la Segona Guerra Púnica

(218-206 aC), o bé amb els esdeveniments de la gran revolta indígena de l'any 196 aC. El poblat va ser descobert l'any 1902 per mossèn Palà. Les primeres excavacions arqueològiques es van dur a terme entre el 1904 i el 1905 i anaren a càrrec de Ferran de Sagarra i de Siscar, propietari dels terrenys. L'any 1919 els donà a l'Institut d'Estudis Catalans, el qual inicià unes noves excavacions entre els anys 1922 i 1925 sota la direcció de Josep Colomines i Josep de C. Serra Ràfols. Entre el 1954 i el 1958 es van reprendre les tasques arqueològiques sota la cura del Centre Excursionista Puigcastellar. L'any 1997, el Museu Torre Balldovina va iniciar noves actuacions arqueològiques i també museístiques al poblat, de les quals cal destacar l'arranjament de l'entorn i els accessos, la consolidació de les estructures per tal de garantir-ne la conservació i, també, l'adequació didàctica del jaciment.

Llocs pròxims d'interès:

Torre Balldovina (s. XI). Molí d'en Ribé (s. XIV). Torribera (s. XV). Torre Pallaresa (s. XVI).

Molt important!

La conservació del jaciment ibèric Puig Castellar i el fet que la visita sigui agradable també depèn de vosaltres. Us preguem que tingueu una actitud respectuosa envers les restes arqueològiques.

© Museu Torre Balldovina

Edifici del Museu Torre Balldovina

Itinerari

Durada aproximada: 1 hora.

En el recorregut pel jaciment de Puig Castellar podeu visitar les restes fins ara conegudes del poblat ibèric, ja que s'hi continuen fent campanyes d'excavació. El recinte ha estat adequat per a la visita pública i s'han disposat rètols explicatius dels diferents espais. També s'ha projectat una adequació didàctica del jaciment, amb la finalitat de fer-lo comprensible i interessant per a tothom i perquè sigui un atractiu tant en els àmbits educatiu i formatiu com en el d'oci.

Per a més informació:

Museu Torre Balldovina

Plaça de Pau Casals, s/n
08922 Santa Coloma de Gramenet (Barcelona)
Tel. 933 85 71 42
www.gramenet.cat/museutorreballdovina
museutorreballdovina@gramenet.cat

El museu disposa d'audioguia per a la visita al poblat.

Horari:

Jaciment

Obert permanentment.

Museu

De dimarts a dissabte, de 18 a 20,30 h
Dissabtes, diumenges i festius, d'11 a 14 h

Juliol:

De dimarts a dissabte, de 17 a 21 h

Dilluns i mes d'agost, tancat.

Puig Castellar

Santa Coloma de Gramenet

Mur del sistema defensiu

Tasques de consolidació

Carrer i habitatges restaurats

Reconstrucció hipotètica del poblat. (Dibuix: Ricard Fernández)

1 Assentament

2 Urbanisme

L'estructura urbanística del poblat s'adapta a les característiques del terreny i les cases s'aixequen en terrasses, retallades a la roca i amb murs de contenció per evitar esllavissaments.

El Puig Castellar presenta una planificació urbanística que, a partir de la forma del poblat i del mur que l'envolta, condicionats al seu torn per la topografia del turó, estableix la ubicació de diferents carrers que donen accés a les cases i permeten la circulació per l'interior del poblat.

3 Sistema defensiu

El Puig Castellar, a causa de la seva situació estratègica per al control del territori i amb bones condicions per a la defensa, és un poblat amb uns límits definits protegit únicament per un mur de tanca que l'envolta, mentre que és més dubtosa

l'existència d'un sistema defensiu complex i d'elements característics, com ara les torres o fins i tot un fossar. Tan sols en el sector d'accés al poblat es construeixen uns murs molt potents que li donen una sensació de monumentalitat.

4 Porta d'entrada

L'accés a l'interior del poblat es feia a través d'un corredor estret, flanquejat per dos murs, que tenia al final una primera porta. Aquesta porta estava protegida per un potent mur, construït per grans blocs de pedra, paral·lel al mur que delimita el poblat.

Un cop travessada aquesta primera porta s'accedia a una petita plaça o distribuïdor, on hi havia dues noves portes que conduïen a dos dels carrers principals del poblat.

5 Armament

9 Agricultura

Els ibers van esdevenir uns experts metal·lúrgics que treballaven tot tipus de metalls (bronze, plom, coure...) i la introducció del ferro va comportar una notable millora de l'armament i de l'instrumental agrícola. El Puig Castellar ha lliurat un important conjunt d'objectes metàl·lics. En destaca el capfoguer, una singular peça possiblement d'ús cultual que mesura 125 cm de llarg i 36 cm d'alçada.

6 Carrer

8 Canal de desguàs

El poblat presenta una estructura que podem qualificar d'urbana, ja que està organitzat en carrers on donen les cases. El sòl dels carrers estava format per una successió de capes de terra batuda. Actualment es coneix bé un carrer, molt estret, el qual amb un traçat circular recorre

l'interior del poblat d'un extrem a l'altre. En un d'ells, té retallada a la roca una canal per al desguàs d'aigües fora del poblat.

7 Casa de tipus complex

10 Casa de tipus simple

Les cases eren, fonamentalment, un lloc d'habitatge que servia d'aixopluc, per dormir i menjar, ja que la major part de la vida es feia a l'exterior. Els murs de les cases tenien el sòcol de pedra i es construïen amb tàpia o tovot. La coberta tenia embigat de troncs de fusta, brancatge i argila, i s'hi deixava un petit espai per a la sortida dels fums. L'única obertura era la porta, tot i que en habitatges de grans dimensions podia haver-hi un petit finestró. El tret més destacable és l'existència de dos models diferents de cases, les de tipus simple i les de tipus complex.

11 Escriptura

12 Comerç

El contacte amb altres pobles com grecs, fenicis, púnics i, més endavant, els romans, va propiciar el desenvolupament d'un sistema d'escriptura propi i, també, l'activitat comercial, centrada al Puig Castellar en l'intercanvi d'excés de productes agrícoles per ceràmica fina, objectes de luxe i ornamentació.

13 Part alta del poblat

14 Situació privilegiada

Tot i que no sabem exactament com era la part alta del poblat, les poques restes que s'hi han trobat fan pensar que en aquesta zona també hi havia habitatges o espais comunitaris. Des d'aquí es controlava visualment el territori i les vies de comunicació entre la costa i l'interior: la desembocadura del Besòs, el

pla de Barcelona, bona part del Vallès i del Maresme. També es pot constatar un alt nivell d'intervisibilitat amb altres poblats ibèrics contemporanis.

C Casa reconstruïda

Al segle IV aC aquest espai era ocupat per dues cases de forma rectangular, sota el terra d'una de les quals s'hi enterrà un noutat, pràctica habitual en el món iber lligada als rituals de fecunditat i prosperitat. Al segle III aC, es va construir un habitatge de dimensions considerables. A la part davantera hi havia un espai distribuïdor i a la dreta un petit rebost. A través d'unes escales de pedra s'accedia a una gran habitació. Tenia una llar de foc central i un altell fet amb fusta, on s'hi guardaven estibades àmfores ibèriques que contenien cervesa.

M Mòdul d'interactius

Estació didàctica que conté sis interactius per aprofundir en alguns aspectes de la cultura dels ibers amb informació complementària: *L'iconoscopi*: ensenya com era el poblat en el passat. *El diari de camp de l'arqueòleg*: permet aproximar-se al mètode científic simulant un diari d'excavació. *Les finestres de l'enigma*: donen informació diversa a partir de plantejar qüestions. *L'estratigrafia*: diferents calaixos simulen els estrats amb rèpliques d'objectes significatius cronològicament. *L'escriptori ibèric*: dona a conèixer l'alfabet ibèric i les equivalències amb els sons actuals. *El cronòleg*: contextualitza la cultura ibèrica amb fets i altres cultures coetànies.

Interior de la casa reconstruïda

Enterrament infantil

Capfoguer de ferro, s. IV-III aC

- Restes arqueològiques
- Jaciment
- Zona excavada en les campanyes 1997-2015
- Murs consolidats
- Adequació interior dels habitatges
- Punt d'informació
- Casa construïda
- Mòdul d'interactius
- Entrada
- Vista panoràmica

Vista aèria parcial

© Museu Torre Balibovina

© Conxita Ferrer - Codex

© Conxita Ferrer - Codex

© Museu Torre Balibovina

© Conxita Ferrer - Codex

© Albert López Rovira

1

© Museu Torre Balibovina